

התחתונה – חוץ מהחלק התחתון של הריחיים שאינו נכלל בלשונו
 שאמר 'כל מטלטלי' כיון שאין מטלטלים אותו כלל במקומו, ואף
 כשצריכים לתקנו, מתקנים אותו במקומו. אבל אם אמר **כָּל**
[מטלטלין] דמטלטלי, כוונתו לכל דבר ששייר לטלטלו ממקום
 למקום, ולפיכך **אפילו ריחים התחתונה קני**, ואף על פי שאין
 רגילות לטלטלה כלל, מכל מקום כיון שאפשר לטלטלה, נכלל
 בלשונו שאמר 'כל דמטלטלי'.
 הגמרא דנה האם עבדים נחשבים כקרקע או כמטלטלים: **אביי**
לח, עבדא במתקנתא או במטלטלא דמי – האם עבדים דינם
 כקרקעות או כמטלטלים.
 הגמרא מביאה ראייה מהברייתא: **אמר ליה רב אחא בריה דרב**
לרב אחאי, תא שמע ראייה מברייתא (לעיל סח) שדנה לענין אדם
המוכר את העיר, שכן בזמנם היו ערים שהיו שייכים לבני אדם
יחידים, וכך שנינו המוכר את העיר, הרי הוא כולל במכר כל דבר
שנחשב קרקע, ולפיכך מכר גם את הפתחים, שחין ומערות
שמכנסים בהן מים ושותים מהם, ובתי מרחצאות, ובית המדרש
שדורכים שם זיתים לשמן, ובית השלחין – גנות ופרדסים שמסביב
לעיר. והיינו משום שכל דברים אלו נחשבים קרקע, אבל לא מכר
את המטלטלין. ואולם כיון שאמר שמוכר לו היא – את העיר ואת
כל מה שבתוכה, אפילו היו בה פתחים או עבדים, הרי כולל במכרו.
 מבררת הגמרא את הראייה מהברייתא: **אי אמרת בשלמא**
במטלטלים דמי – הדבר מובן אם נסבור שעבדים נחשבים
 כמטלטלים, משום **הכי לא מוידבן ברישא**, לפיכך מבואר ברישא
 של הברייתא שהמוכר את העיר, העבדים אינם כלולים במכירה,
 מפני שהם חשובים כמטלטלים. **אלא אי אמרת במתקנתא דמי** –
 אבל אם תסבור שעבדים נחשבים כקרקע, **אמאי לא מוידבן** –
 מדוע עבדים אינם כלולים במכירה.
 דוחה הגמרא: **ואלא מאי, הרי אף לדבריהן שעבדים במטלטלא דמי,**
קשה, מאי – מהו הלשון בסיפא של הברייתא, המוכר את העיר
וכל מה שבתוכה אפילו היו בה עבדים הרי כולם מכורים, הרי
כיון שעבדים כמטלטלין פשוט שהם כלולים בלשונו, [אלא] מאי
אית לך למימר – אלא שיש לך לתרץ ולומר, שאני – חלוק בלשון
בני אדם במטלטלא דמי – מטלטלים ניידים, משאר מטלטלא דלא
ניי – מטלטלים שאינם ניידים, ולפיכך אפילו תיקא במתקנתא דמי
– אף אם תסבור שעבדים נחשבים כקרקע, מכל מקום שאני –
חלוק בלשון בני אדם במתקנתא דמי – קרקעות שהם ניידים כגון
עבדים משאר במתקנתא דלא ניי – קרקעות שאינם ניידים, ולכן
אדם המוכר 'עיר' דהיינו קרקעות שאינם ניידים אינו גומר בדעתו
למכור אלא מה שדומה לעיר שהם קרקעות שאינם ניידים.
 הגמרא מביאה ראייה ממשנה: **אמר ליה רבינא לרב אחאי, תא שמע**
ראיה, ששנינו במשנה (פאה פ"ג מ"ח), אדון הפותח בשטר, שנותן
(לעבדו כל נכסיו) [כל נכסיו במתנה לעבדו], והרי העבד הוא
בכלל כל הנכסים, ונמצא שהקנה לעבד את גופו עם שאר
הנכסים, ולפיכך יצא העבד להיות בן חורין, אבל אם שייר במתנה
קרקע בל שווא, כגון שאמר שנותן את כל הנכסים, חוץ מקרקע
כל שווא, לא יצא בן חורין, כיון שיתכן שכונת האדון במה שאמר
'חוץ מקרקע' לשייר את העבד עצמו, ונמצא שאינו בן חורין,
וממילא גם את הנכסים לא קנה שהרי כל מה שקנה עבד קנה רבו.
 זו דעת חכמים. אבל רבי שמעון חולק ואמר, לעולם – אף באופן
 ששייר קרקע כל שווא, הוא יוצא להיות בן חורין, עד שיאמר
 האדון **כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבותי שבהן, ולא**
 פירש איזה חלק מרכושו הוא משייר לעצמו, יתכן שכונתו היתה
 לשייר את העבד.
 ואמר רב דימי בר יוסף, אמר רבי אלעזר, עשו מטלטלין שיור אצל
 עבד – שאף אם כתב בשטר המתנה משייר מטלטלים כל שהם,
 נחשב כמו ששייר קרקע כל שווא, ולא יצא לחירות. ואולם לא
 עשו מטלטלין שיור אצל כתובה, כלומר, אדם שהקנה כל נכסיו
 לבניו וכתב לה מטלטלים כל שהם, אין זה נחשב 'שיור' ולפיכך
 לא מחלה האשה על הזכות שיש לה בכל נכסי בעלה שהם

ואמר רב דימי בר יוסף, אמר רבי אלעזר, עשו מטלטלין שיור אצל
 עבד – אף על פי שכתבה המשנה שייר קרקע כל שווא, הוא הדין
 כששייר מטלטלים לא יצא העבד לחירות, שהרי בלשון בני אדם
 עבדים נקראים מטלטלים, ולפיכך יתכן שכונתו היתה לשייר את
 העבד. ואולם לא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה – לענין כתובה
 אין דין המשייר מטלטלים כדין המשייר קרקע. כלומר, במה
 ששנינו במשנה (פאה פ"ג מ"ח) אדם שהקנה כל נכסיו לבניו, וכתב
 לאשתו קרקע כל שווא, ושתיקה האשה, אבדה כתובתה. דין זה
 הוא דווקא במשייר קרקע אבל באופן ששייר מטלטלים כל שהם,
 לא מחלה האשה על הזכות שיש לה בכל נכסי בעלה שהם
 משועבדים לגביית כתובתה. על כל פנים מבואר בדברי רבי
 אלעזר שאף שכתבה המשנה שייר קרקע כל שווא, הוא הדין
 למטלטלים, וכמו כן יש לפרש במשנתנו שאמרה שייר קרקע,
 שווא הדין אם שייר מטלטלים.
 הגמרא דוחה את ראיית אביי: **התם – לגבי כתוב כל נכסיו לעבדו,**
בין הוא דלא ליתני קרקע – אכן לא היה צריך התנא להזכיר
'קרקע', שהרי הוא הדין אם שייר מטלטלים, והטעם ששנה התנא
קרקע אידי דתנא רישא – כיון שבמשנה הקודמת כתבה המשנה
קרקע, ושם צריך קרקע דווקא, וכפי שיבתארו לפיכך נקטה
המשנה גם בסיפא קרקע אף שאינו בדווקא. וכך שנינו שם ברישא
של המשנה, רבי עקיבא אומר, קרקע בל שווא תיבת בפה,
ובבבבב, וכן אפשר לכתוב (עליה) [עליה] פרוזבול, שאין
כותבים פרוזבול אלא כשיש לזה קרקע. ואפילו קרקע כל שווא.
וכן אפשר לזנות (עמה) [עמה] – עם קרקע כל שהיא נכסים שאין
להם אחריית – מטלטלים, והיינו שעל ידי מה שקנה את הקרקע
בכסף, ובשטר ובחזקה, קונה אף את המטלטלים בקנין אגב.
ומחמת שברישא נקטה המשנה קרקע בדווקא, משום הכי אף
בסיפא לענין עבד קנהי קרקע, אף על פי שאותו הדין שייר אף
במטלטלים, ואין ראייה לשאר מקומות שכתבה המשנה 'קרקע'.
 הגמרא שבה לדון במה שנתבאר לעיל (עמק) בדברי רב יוסף
 שהמשמעות של 'כל שווא' שאין לדבר שיעור. מבררת הגמרא:
ובל היכא דתני – וכי בכל מקום שנאמר במשנה 'כל שווא' לית
ליה שיעורא – אין לדבר שיעור כלל. והרי אם כן יקשה תנן
בחולין (קלח) לענין חיוב ראשית הגז, רבי דוסא בן הריבנס אומר,
המש חליות גוזלות – שיש מהם גז צמר, שצמרן הוא במשקל של
מנה מנה ופרס – מנה ומחצה מכל אחת, חייבות בראשית הגז.
ותקנים אומרים, המש חליות אפילו גוזלות כל שהן – שיש מהם גז
צמר כל שווא, חייבות בראשית הגז. ואמרינן שם בגמרא (קלח)
ובמה הוא השיעור של 'כל שהן', ואמר רב שהשיעור לכל
הרחילות ביחד, הוא מנה ופרס – מנה ומחצה, ובכך שיהיו
מחומשות – שכל רחל תעשה לפחות חמישית משיעור זה. ומוכח
שאף במקום שנאמר במשנה 'כל שהן' יש שיעור לדבר, וקשה על
רב יוסף, (לעיל קסט) הסובר, שהמשמעות של 'כל שווא' שאין
לדבר שיעור. דוחה הגמרא: התם, בין הוא דלא ליתני – שם לענין
ראשית הגז, אכן לא היה צריך התנא לכתוב כל שווא, שהרי יש
שיעור בדבר, ואידי דקאמר תנא קמא במשנה, שהשיעור שממנו
חייבים לתת 'ראשית הגז' הוא שיעורא דבה – שיעור גדול, אמר
איהו נמי שיעורא וזמרא – אמר התנא השני (חכמים) שמתחייבים
אף בשיעור קטן יותר, וקרי לה כל שווא משום שלגבי השיעור של
התנא הראשון זהו שיעור מועט.
 הגמרא דנה באדם המוכר מטלטלים מה נכלל במכר: **פשיטא,**
אמר אדם אני מקנה (מטלטלי) [מטלטלין] לפלוני, אותו פלוני כל
מאני תשמישיתיה קני – קנה את כל הכלים שהוא משתמש בהם,
לבר מחמי ושמערי – חוץ מחיטים ושעורים שאינם נקראים
מטלטלים. אבל באופן שאמר שמקנה כל (מטלטלי) [מטלטלין]
לפלוני כיון שהוסיף תיבת 'כל' שהיא רבוי, הרי הוא מקנה אפילו
חמי ושמערי, ואפילו ריחים העליונה – החלק העליון של הריחיים,
קנה ואף על פי שאין הדרך לטלטלו, מכל מקום נחשב מטלטלים
משום שכשצריכים לתקנו רגילים ליטלו ממקומו, לבר מריחים

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום רביעי עמ' א

1	משועבדים לגביית כתובתה. וְאָמַר לִיה רָבָא לְרַב נַחֲמָן, מַאי טַעְמָא	6	העבד. וְאוֹלָם כְּתוּבַת אִשָּׁה מְקַרְקָעָא הוּא – עֵיקַר סְמִיכוֹת דַּעַת
2	– מֵהוּ הַטַּעַם לַחֲלֹק בֵּין עֲבָדִים לְכַתּוּבָה לַעֲנִין שִׁיּוֹר. וְהַשִּׁיב לוֹ רַב	7	הָאִשָּׁה הִיא עַל הַקֶּרֶקַע הַמְשׁוּעֲבָדָת לָהּ, וּמַפְלִטָלָא לְמְקַרְקָעָא לֹא
3	נַחֲמָן שֶׁהַטַּעַם הוּא מִשּׁוּם שַׁעֲבָדָא מְפִלְטָלָא הוּא – עֲבַד נַחֲשָׁב	8	הָוִי שִׁיּוֹר – וּלְפִיכָךְ כְּשֹׁכֵתֵב לָהּ מִטְלָטְלִים אֵין זֶה נַחֲשָׁב 'שִׁיּוֹר' וְלֹא
4	מִטְלָטְלִים, וּמְפִלְטָלָא לְמְפִלְטָלָא הָוִי שִׁיּוֹר, וְלִכְךָ כְּשִׁשִּׁיר הָאָדוֹן	9	וַיִּתְּרָה הָאִשָּׁה עַל כְּתוּבָתָהּ. הֲרִי שַׁעֲבָדִים נַחֲשָׁבִים מִטְלָטְלִים,
5	בְּשֹׁטֵר הַמִּתְּנָה מִטְלָטְלִים כָּל שֶׁהֵם, יִתְכַּן שְׁכוּנָתוֹ הִיתָה לְשִׁיר אֶת	10	וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְפִשׁוּט מִכָּאן אֶת הַסֵּפֶק בַּעֲנִין זֶה.

